

prigodom zapljena, popisima posada, ugovorima o popravcima jedrenjaka i narudžbama za njihovu gradnju, zapisima o unajmljivanju brodova i subvencioniranju njihove izgradnje, Vekarić donosi vijesti o gradnji dubrovačkih i peljeških jedrenjaka, o majstorima brodogradnje, o nabavi materijala i brodskoj opremi, o ugovorima gradnje i dimenzijama brodova, ali i o kupovinama već gotovih brodova kad domaća brodogradilišta nisu bila u stanju izvršiti narudžbe. Arhivska proučavanja kap. Vekarića daju nam informacije o vlasnicima, zapovjednicima i kapetanima, ali često puta i o običnim mornarima. On je proučio svijet pomorskog života, iznoseći podatke o obvezama i dužnostima posade jedrenjaka, život i prilike na moru vezane uz nabavu hrane i namirnica, uz svađe, pa i oštrije sukobe, te kazne od bičevanja i zatvora do zapljene imovine, ali i uz pjesmu i lijericu, zabavu na kopnu i put prema rodnoj obali pun čeznuća.

Brodolomi kao najtragičniji aspekt pomorstva, gubici brodova i posada bili su snažan poticaj da kap. Vekarić objavi i brojne podatke o stradanjima peljeških i dubrovačkih brodova, osobito u 19. stoljeću.

Vekarić piše i o »Pelješkom pomorskom društvu« osnovanom u Orebićima 1865. godine te o strahovitom potresu što ga je,

stoljećima usađivanom vjerom u jedrenjake, doživjelo pelješko brodarstvo zatečeno pojavom parobroda.

Gotovo do pred samu smrt Stjepan Vekarić je, premda već sedamdesetogodišnjak, svakodnevno istraživao dubrovačku pomorsku povijest služeći se golemim arhivskim serijama u dubrovačkom arhivu. Sudbina je htjela da je upravo brodom otišao na put bez povratka skršen teškom bolešću i uznemirujućim vijestima o ratnom stradanju drage mu obale. Ostavio je sedam knjiga, među kojima je »Pelješki jedrenjaci« (Split 1960) zaglavni kamen u povijesti pelješkog pomorstva, brojne enciklopedijske jedinice (kao dugogodišnji suradnik Pomorske enciklopedije i urednik struke Brodarstvo) i više od stotinu radova koje je objavljivao u različitim pomorskim časopisima i znanstvenim publikacijama: Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, zbornik Dubrovačko pomorstvo, Pelješki zbornik, Adriatica maritima itd.

Veliki trud, ljubav i istraživačka strpljivost što ih je Stjepan Vekarić uložio u proučavanje pelješkog pomorstva ostali su ne samo kao trajna uspomena na njega, već i kao dragocjeni doprinos općoj povijesti hrvatskog pomorstva.

Slavica Stojan

STARIIJA HRVATSKA KNJIŽEVNOST I EUROPSKA ISKUSTVA (Frano Čale, Usporedbe i tumačenja, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik 1991)

Najnoviju zbirku od petnaest eseja iz starije hrvatske književnosti naslovio je autor, prema svom osnovnom poticaju, Usporedbe i tumačenja. Odabrane teme iz hrvatske književne baštine i hrvatske kazališne tradicije sagledava autor imajući na umu prije svega duhovnu srodnost s talijanskim književnim i kulturnim ozračjem. Riječ je, dakle, o književnim komparacijama i analogijama, ali ne i o pukom utvrđivanju prisutnosti talijanske i općenito romanske kulture u hrvatskoj sredini.

I u ovoj će Čalinoj zbirci eseja biti zamjetno Držićevo mjesto i uloga, ne samo u relizacijama njegovih predstava na sceni, već i po pitanju njegova jezika, u daljnjem otkrivanju Držićeva svijeta. Nove analogije i dodiri dodatno razjašnjuju njegov maniristički senzibilitet. I u primjeru ova četiri eseja posvećena njegovoj velikoj temi, Držiću, u knjizi Usporedbe i tumačenja Čale pristupa Držiću prije svega kao europskom piscu čija se misao podudara s europskom renesansnom filozofijom njegova vremena.

Dva eseja zastupaju Čalinu blisku temu posvećenu Goldoniju: U jednome je riječ o Goldonijevoj melodrami u kojoj je glavni lik jedna lijepa Dubrovkinja, a u drugom se bavi jednom tragikomedijskom istoga autora koja nosi naslov »Dalmatinka« prema glavnoj junakinji, hrabroj i osjećajnoj ženi iz Dalmacije.

Izrazito su komparatistički usmjereni eseji: »Cino de Pistoia u Hrvata«, »Ugo Foscolo i odjeci njegovih djela u Hrvata«, te »Talijanska metrika i hrvatska poezija«, provjeravajući to na predlošku Vojnovićevih »Lapadskih soneta«.

Zanimljiv je u svakom pogledu esej koji govori o trgovačkim i pomorskim vezama dalmatinskih gradova s talijanskim gradom Anconom, za koji je u narodu bio uobičajen i udomaćen naziv Jakin. I ovdje, daka-ko, Čalu prije svega zanima odjek tih široko rasprostranjenih kontakata i čistih susreta u hrvatskoj književnosti, ali i u narodnoj poeziji. Istraživanje je pokazalo da spominjanje imena grada Ancone odnosno Jakina, jakinske reminiscencije i česte evokacije njegovih stanovnika u hrvatskoj književnosti korespondiraju s međusobnim

tradicijski dobrim trgovačkim i pomorskim kontaktima talijanskoga grada s gradovima na hrvatskoj obali.

U nekoliko eseja Čale je prezentirao analogije unutar samog hrvatskog književnog korpusa: »Bobaljević i Držić«, »Iz književne ostavštine F. B. Angelija Radovanija«, »Stariji hrvatski pisci u Matoševu književnom obzoru«.

O tome što znače pojmovi »gospar« i »skladnost« u civilizacijskoj tradiciji drevne dubrovačke aristokratske republike odgovara Čale u zasebnom eseju, donoseći brojna tumačenja rječnika a pozivajući se i na razne druge vijesti i izvore. Konzultira I. Vojnovića, A. Halera, O. Pucića, I. Stojanovića, J. Bersu, M. Deanovića, a sam zaključuje: »Povijesni događaji i društvene perturbacije još uvijek u svijesti mnogih Dubrovčana nisu potpuno prigušili spoznaju o spomenutim vrednotama, koje se bijahu ukorijenile u duhu prethodnih naraštaja i prenijele na potomke, a oni ih još uvijek nastoje očuvati nimalo favoriziranim crpljenjem na izvorima drevnih uspomena.«

Vesna Miović-Perić

O KNJIZI NADE GRUJIĆ: »LADANJSKA ARHITEKTURA DUBROVAČKOG PODRUČJA«

U istraživanju i proučavanju graditeljske baštine na području Dubrovačke Republike poseban interes pobudilo je tri stotine građevinskih sklopova rasprostranjenih duž izvangradskog područja – a koji su svrstani pod pojam dubrovačka ladanjska arhitektura. U posljednjih gotovo pola stoljeća mnoge je autore zaokupljala povijest izgradnje, tlocrtna kompozicija i oblikovna obilježja vrtova-perivoja tih graditeljskih cjelina koji su tvorili gospodarsko, društveno i kulturno središte prostora u kojem su bili smješteni, Među njima treba spomenuti Nikolu Dobrovića i Ivana Zdravkovića kao autore prvih sustavnih prikaza, zatim Cvita Fiskovića, Frana Kesterčaneka, Anu Deanović i Bruna Šišića koji su znatan dio svog istraživačkog rada posvetili ovim zdanjima. Nada Grujić je svoju pažnju u pot-

punosti posvetila istraživanju dubrovačke ladanjske arhitekture, pa je knjiga »Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja« nastala kao sinteza svih njezinih dosadašnjih istraživanja i spoznaja.

Riječ je o knjizi koja obrađuje reprezentativne primjerke ladanjske arhitekture ali ne na monografski način – kako se to do sada uobičavalo, već didaktičkom metodom koja je sustavno obuhvatila svu specifičnost i problematiku teme: od teritorijalno-društvenih i agrarno-posjedničkih odnosa preko filozofsko-umjetničkih ishodišta i morfološko-tipoloških karakteristika do ambijentalnih i klesarsko-dekorativnih odlika. Podijeljena je na jedanaest dijelova koji su upotpunjeni mnogobrojnim fotografijama i arhitektonskim nacrtima mnogih zdanja i njihovih karakterističnih detalja.